

INTERVJU MED RAGNHILD BRODIN, FÖDD ÄRFSTRÖM, STRÖMBACKA

- omöjligt att tänka sig. Inte på en biograf heller, utan vi
- Då skulle jag vilja be Er, fru Brodin, att berätta lite om Ert föräldrahem. Vi kanske kunde börja med vad Era föräldrar hette och ungefär när dom var födda och var dom var ifrån?
- Jaha. Ja min far var här ifrån Strömbacka å han var född artonhundrasjutti å min mor artonhundrasjuttisju. Å hon var från Friggesund.
- Och dom hette?
- Han hette Alfred Ärfström å hon hette Lina Lindblom som flicka.
- Har släkten på pappas sida varit från Strömbacka i alla tider?
- Jaa, de har dom, fast dom härstammar från Dalarne nånstans.
- Men sen har dom kommit hit och bott här?
- Jaa.
- Vad har dom haft för yrken här på Strömbacka?
- Dom har vare smeder.
- I vallonsmedjan här?
- Jaha.
- Hur många syskon var ni i föräldrahemmet?
- Vi var nie syskon.
- Kan Ni berätta lite grand om uppväxttiden, var Ni bodde nånstans och ... ?
- Jaha. Vi växte opp i ett religiöst hem. Far å mor var troende å dom höll skarpt på att barnen skulle fostras ordentlit. Å de försökte dom väl göra i den mån dom kunde.

För att å tänka sej gå på en dans eller nånting, då var omöjlit å tänka sej. Inte på en biograf heller, utan vi skulle följa dom till kyrkan. Min far, han var ju klockare här så han spelte ju på festerna å dom ville väl att vi skulle gå samma väg. Så jag hade en syster som fortsatte å spela sen min far dog här i kyrkan. Å hon följde mä prästen ut i byarna här, å särskilt på julen, då var de väldigt högtidlit, för då skulle klockarn vara först i kyrkan å då skulle han gå i gårdarna här å då skänkte dom ett ljus i varje gård som skulle sättas i kyrkan. Å han skulle opp klockan tre å vänta här. Å vi tyckte barnen - vi skulle vara med naturligtvis - å de tyckte vi var väldigt vackert.

- Var hade han lärt sig till organist nånstans då?

- Nee, de hade han nog inte, utan han spela psalmer i alla fall. Å de va ju lite ovannt att en smed kunde de - ja, utav sej självt, å inte gick i någon skola eller så där.

- Hade ni orgel hemma kanske?

- Jaa, vi hade både piano och orgel. Å barnen dom spela, en del utav barnen kunde spela.

- Ni brukade ha små musikstunder?

- Ja, de hade vi. Då hade vi gitarr å cittra å piano å orgel, å de spela vi å sjöng.

- Vad brukade ni ha för stycken då som ni spelade?

- Ja de var helst sånger förstås, de gick inte an te komma me andra bitar inte.

- Jag undrar om Ni skulle kunna berätta nånting om det arbete och dom sysslor som Er mamma hade att utföra i hemmet?

- Ja min mor var enastående duktig. Hon sydde alla kläder till barnen. Då vävde hon en särskild väv som skulle va finare än vanlig väv, om de skulle bli kläder, som klänningar och till pojkarna. Å så sydde hon sen av de, å de blev riktigt fint, lika fint som om vi skulle ha köpt de i vilken affär som helst. Så jag minns när jag gick å läste, då hade jag hemvävd klänning me sammetsinfällningar å knappar å fint - ja ingen kunde tro att de var hemgjort. Hon till och med gjorde mössor som man skulle knyta me stora rosetter under hakan, å vi var så fin. Å pojkarna var ju ute på vintern å de var ganska kallt många gånger. Då sydde hon skor till dom, gjorde hål i kragarna å remmar, å de hade dom i alla väder, i ur och skur fick dom ha dessa skor å de blev ju väldigt billigt å tillskott för familjen. Ja, hon var en dukti för att inte säja - som hobby hade hon karamellkokning - å då koka hon till kooperativa mycke i Delsbo, å till andra affärer också. Å dom fråga - dom var väldigt efterfråga dom där.

- Var hade hon fått receptet ifrån?

- Ja hennes mor - så de är gamla anor. Å de va ju uppskattat utav allihop, å de ska föras vidare.

- Ja, det är klart att det ska. Med det kunde hon tjäna sej en extra slant?

- Ja, det gjorde hon, så de blev väldigt bra för det. Å så var hon duktig i matlagning, hon hade ju väldigt stor familj å de skulle bakas å de skulle bryggas. Dom skulle ha slätterarbete, för dom hade ju jordbruk också å då var de ju mycke som skulle göras. De skulle bli ost å de skulle bli messmör å de skulle bli hembakat bröd å den fina drickan

som va så aptitlig. Kulle de vara kraftigare, för då kom

- Hur bryggde hon drickan, kommer Ni ihåg det? Iktigt. Hon

- Ja, jag kan inte hennes sätt, för jag tror de gamla ha-
de särskilt ty me den där drickan, dom hade nå. Jag vet
att dom hade sån här - ja de blir svårt att tala om de re-
cepte, jag tror de. De unga kan inte de där inte. ner,

- Men det var många procedurer som skulle till? kviga som

- Men de va många procedurer, å de skulle bryggas i stora
kar å de skulle gå igenom rostning å de skulle - ja, jag
vet inte allt de hette. Så dä tror jag inte jag kan be-
rätta inte. jag tycker dom gamla hade särskilt - dom var

- Fanns det något brygghus här utanför? att dom fick så

- Jaa, å vi hade ett eget brygghus förstås. Å de storba-
ket där, de räckte nog en tre dagar, då skulle vi glyttarna
me å göra degen, så vi fick lära oss. Å de va stora tråg
vi skulle göra den på morron, tidigt, så dom skulle hinna
jäsa till dom kom opp familjen å dom andra, då skulle vi
ha bakat en deg. Sen skulle de hänga i taket å torka å
de va väldigt gott hembröd. En stor bakugn. Å de här - vi
som de övriga fick gå å baka i den bagarstugan också här,
de va bolages dä. de eget jordbruk. Det var köfda då?

- Hur många gånger om året bakade ni sånt där stort bak?

- Ja, de var - berodde på hur stora familjer dom hade å,
men nog tänker jag att de blev rätt ofta, en gång i måna-
den säkert. avre å vi hade ju korna förstås. Dom fick ju

- Ni berättade förut om matlagningen, att det var så stor
familj. Vad brukade Er mamma laga för mat som var det till
vanligaste på bordet? u ha dom otka. Å så kunde dom ju

- Ja de var nog sill å potatis å gröt efter på mornarna.

Men sen på middan skulle de vara kraftigare, för då kom pappa hem ifrån arbetet, å då skulle de vara riktigt. Han fordra riktig mat, men inte för het. Dä kommer jag ihåg. Ja, de var kött å korv å de var hemgjord grynkaka förstås, å de var mycke hemgjort, för dom hade nå slakt till jul, allihopa. Å då gjorde dom korv å den skulle saltas ner, å så genom att dom hade djur så blev de väl nån kviga som fick sätta livet till å. Å då skulle de saltas ner på den tiden, i stora kar, å då skulle de kokas eller stekas de man hade. För de gick åt ganska mycke till en så stor familj. Men jag tycker dom gamla hade särskilt - dom var särskilt duktig i matlagning på de viset, att dom fick så god smak på allting. Jag tycker inte vi får samma smak som mammerna fick inte.

- Vad skiljer det sej på för vis?

- Jaa, de ä nog någe särskilt me de där gamla, om dom hade nå särskilda krydder som inte vi använder - jag tror de. För alltid smaka mammas maten god. Men de var väl kanske me - vi var ju matfriska, tjock å fet å rödblommig var vi allihop.

- Ni sa att ni hade eget jordbruk. Det var koföda då?

- De var de.

- Vad fick ni för produkter ifrån den?

- Ja de var, beror på va dom satt för nånting, satt ju både korn å havre å vi hade ju korna förstås. Dom fick ju mala då, gå till mjölnarn förstås, för de var sån här kvarn nere här som folk fick mala då å få till grisen eller till djurena, dom skulle ju ha dom också. Å så kunde dom ju mala lite finare till grötmjöl, sån här kornmjölsgröt som

va så gott. Å så gick vi å plocka bär. Då skulle de syltas kolossala mängder, jag vet vi kokade lingon i en så stor bytta eller va jag ska säga, å den skulle räcka hela vintern å likaså mycke andra bär, hallon var väldigt mycke möjligheter å få där, för vi hade skogen inpå knutarna här, så vi behövde inte gå lång väg inte. Å då syltas de å då - dom hade präktiga källare på den tiden, dom hade dom här kalla källarna som man inte har nu för tiden inte å inte inomhus inte.

- Tog ni vara på svamp i skogen också?

- Nä, de va nog de minsta de. Då fick jag lära mej när jag kom ut i världen till de här fruarna som - ja, vi kalla för herrskap på den tiden. Där fick vi lära oss använda svamp, men de va nå nytt för såna här familjer de.

Man måste ju vara kunnig om man skulle ta hand om svamp.

- Ja, det är sant det. Vi ska fråga om vi kan få den.

- Men - man fick ju lära sej mycke nymodigheter, som konserveringar å sånt där fick man ju lära sej när man kom ut lite. Man fick börja tidigt då. Jag var sexton år när jag fick börja å komma ut till - ja, dom här som var här, överheten här då på den tiden.

- Vilka var det?

- De var Tigerström, han var skogschef å han var forsmästare här, förstås. Å då fick jag nog börja som mycke ung å lära va som var i fina hem, men jag fick lära mycke. Hon var väldigt läraaktig på de viset frun, hon lärde ut allt väldigt till flickerna. Jag börja ju som barnflicka förstås, men ja fick komma i köket på slute å då fick jag ta hand om maten på egen hand. För sånt de sitter ju i hela livet sen.

- Tog dom alltid flickorna här ifrån Strömbacka som hjälpte till? *tja, som man fick lära sej. Så de har ja bruke*

- De gjorde dom i regel, till å med när dom flytta skulle dom ha en flicka me sej härifrån. Ja vet inte, hon hade särskild förkärlek för Strömbacka-flickerna. Å vi var ju väldigt bekant för dom växte ju opp här på Strömbacka dom å. Disponenten så - disponentens döttrarna växte ju opp å blev gift å bosatte sej här, så fick dom **flicker från Strömbacka till hjälp.** *riklunde mot vad ni gjorde vte i stu-*

- Det hörde liksom ihop?

- Ja, de hörde ihop dä. Å dom kände till föräldrarna dom visste var dom tog flickerna från. *Dom hade mycke från-*

- Gick Ni dit och sökte tjänst när Ni var sexton år, eller blev ni erbjuden att få? *Så fick man ju lära sej riktigt*

- Neej, dom blev efterfrågade när flickerna växte opp var'e fanns, å då tänkte dom vi ska fråga om vi kan få den. Å då så gick de nå till här då, så jag var många år hos dom här. Å de årena glömmer ja aldrig, för ja tycker ja fick lära mej mycke, mycke nytt både i de ena å de andra. Mycke strykning, hur skjorterna skulle strykas på den tiden å de va väldigt kinkit förstås å få dom riktigt fin. Då brukar frun stå bakom ryggen å titta hur ja strök min första skjorta. Å då bjöd man ju till de bästa man kunde förstås, Så fick man alltid beröm för de man var så glad så. *nessen*

- Ja det var väl många flickor i det där stora huset?

- De var mycke flicker där, särskilt när - först när barnen - dom hade många barn å så där. Å så ha dom främmande då fick man ju lära sej å duka å passa opp. Å dä va inte bortkastat dä inte. För sånt de sitter ju i hela livet sen.

Å sen var de mycke fin mat som dom hade som inte vi var van, förstås, som man fick lära sej. Så de har ja bruka hållt, liksom de där stora konserveringsapparaterna, de som skulle fyllas då å då å v i var inte så van vid de hemma inte att de skulle läggas på burk inte. Men där fick jag lära grunderna å de har jag hållt hela min tid sen.

- Vi talade tidigare lite grand om att dom levde där på herrgården mycket annorlunda mot vad ni gjorde ute i stugorna här på bruket.

- De är klart, dom hade ju finare på alla vis dom å hade finare seder å bruk, de ä klart dä. Dom hade mycke främmande å så där, å då gällde de att flickan som hade kunde sköta sej vid bordet då. Så fick man ju lära sej riktigt noga hur man skulle gå å göra förstås. Å så mycke annat som ...

- Men i fråga om bekvämligheter till exempel, så hade ...

- Ja, var de bekvämligheter, då hade dom inte alls bekvämligheter, visserligen hade dom väl vatten, men de var inte utav bästa sorten, utan man måste bära källvatten dom också. Å inte de här rostfria bänkarna hade dom heller, utan de skulle skuras me sand å så där. Å inte - ja elda i kachelugnarna skulle man göra.

- Var bodde Ni - i Er barndomsfamilj - var bodde ni någonstans på bruket?

- Ja, dom har haft växelstations sedan här, så de ligger vid stora magasinet här oppe, spannmålsmagasinet. Där är jag uppväxt å där är jag född.

- Heter det huset något särskilt?

- Neej, de gör inte de. Men de är väldigt kärt.
- Det förstår jag.
- Jaa.
- Kan Ni berätta nånting om hur ni hade det i den bostaden, hur många rum det var och hur ni hade det möblerat?
- Jaa, vi hade väldigt stor kammare som vi sa på den tiden. De säger dom ju sal numera, men då - å så hade vi ett litet rum som barnen skulle få ligga i, så de var som ett litet sängrum för dom. Å så var de kök å de var väldigt stort å präktigt kök, så där höll vi till för de mesta förstås. Annars var de inte så lättstyrt inte, vi fick ju bära vatten å bära ved å kakelugnar å elda i. Men de gick ju så bra, för de hade ju alla dom andra också. Så vi behövde inte titta på andra va dom hade fint inte, utan de var lika överallt.
- Hörde det till bodar och källare och vind och så där?
- Javisst, allting.
- Och avträde, delade ni det med andra, eller ...
- Nää, de hade vi eget å hade ju ladgård å hade ju kor där. Vi hade ju två tre kor för de mesta, å de var alltid kombinerat, vedbod å.
- Då hade ni ladugården här uppe bredvid?
- Ja just de. Å så hade vi en som vi kalla för vattenpump där tog vi allt vatten, både vid bad å de gick ju. De gick allting på den tiden.
- Hur hade ni det möblerat, kommer Ni ihåg det?
- Jaa, de kommer jag ihåg. Vi hade en soffa då mitt på väggen, å så hade vi en säng på väggen mittemot. De gällde å ha mycke sängplats. Å så på golvet hade vi ett stort

- runt bord mä en virkad duk, hemvirkad. Å så en buffé då mä - å så orgel å piano, de stod på nån vägg där lite snett. Å mycke blommer hade vi. Å så hade vi hemvävda matter, de va de vanliga man skulle ha dä. De skulle vävas till jularna, då skulle vi ha granna hemvävda matter i alla färger. Å så var de i köket också, när de skulle bli jul, då skulle vi fylla de golvet, de stora golvet, me matter, hemvävda, de skulle inte finnas nånting som syndes, utan de skulle va hela golvet. Å de blev varmt å skönt. Men nu har dom ju korkmatter överallt förstås.
- Vad hade ni för möbler i köket då?
- Ja de va en soffa de å så en säng också ... å så ett stort matbord ...
- Så Er mamma var tvungen att bädda fram för varje kväll?
- De måste hon. Å de var mycke kläder, för dom hade mycke kläder på den tiden för dom ha inte bostäder varm utan dom måste ha varma sängkläder.
- Vad hade ni då?
- Täcken å filt. Å de har ju inte man numera inte. De skulle stickas, täcket skulle stickas de så de gjorde vi då - då sticka vi täcken, stora, stora som spändes opp mitt på köksgolvet å så skulle de stickas täcken.
- Det måste Ni berätta lite närmare om, hur man går tillväga då.
- Jo de var vanligt att i varenda familj fanns en sån där stickstol som vi kalla'n. Å dom spändes opp i ett rum eller köket. Å så köpte man tyg å foder. Så spände man fodret först å sen köpte man vadd å lag vadd mellan, å sen lag en tyget över å så rita vi opp me krita de mönster vi

ville ha då. Vi försökte få fina mönster å sticka de där. Sen när den sidan var färdig då var de anordnat så man kunde rulla på den där sidan då å så sen spände vi den andra sidan lika å la på ett paket vadd där å då å fortsatte å sticka, tills täcket blev fint å färdigt. Å mjukt å fint. De d ä r var nånting å lägga i sängarna de.

- Ja, det förstår jag. När ni stickade, vad använde ni då för nånting?

- Ja vi hade ju stoppnålar förstås.

- Så man trädde för hand?

- Opp å ner, opp å ner å så såg vi etter på baksidan så de skulle vara fina stygn där å, så de inte var oppå varann.

- Vad var det för tråd till det där?

- Ja de va björntråd, i färg me tyget förstås. De där var mycke vanligt.

- Tog det lång tid att sticka ett täcke?

- Ja de kunde ju en be nån fru i närheten, en grannfru, å komma å hjälpa oss så de - annars så - ja de tog kanske ett par dagar.

- Så då hade dom alltid hemstickade täcken?

- Alltid.

- Jaha. Andra sängkläder, kuddar och ... ?

- Ja ... i finsängen hade dom dunbolster förstås, men annars som i köket då höll jag på säga, för barnen, där hade dom nån annan sort, de var nån stopp som dom köpte, som - jag vet inte - hette nåt ...

- Och till lakan och örngott, var det hemvävt?

- De var hemvävt förstås.

- Linne då?
- Jaa.
- Beredde Er mamma lin själv och ull?
- Ja, de gjorde vi ett tag, men de blev mycke arbetsamt så de fanns å köpa så då vävde man utav köpgarn. Men dä va vanligt att de skulle vävas lakan. Så de har man nog kvar än efter dom, en del. De finns kvar, för de va outslitligt nästan. Präktigt garn så.
- Ja, jag förstår det.
- Men jag tycker dom gjorde bra, mammerna.
- Ja, Ni berättade nånting om spinnrocken också här emellan?
- Ja spinnrock de fanns nog i varje hem kan man säga. Å då köpte man ull, de fanns ju å köpa, dom hade ju får en del då så man kunde få köpa en säck ull. Men då skulle de arbetas innan de kunde bli garn förstås. Då bruka vi sitta framför spisen å lägga in den där ullen efter hand i ugn så att den skulle vara varm, å så hade vi karder som de heta som vi skulle arbeta me den där ullen å få riktigt fin innan den skulle spinnas. Då va väldigt kinkigt hur man arbeta den. Sen så bruka mammerna sätta sej å spinna, så dom skulle ha garn så dom skulle kunna sticka strumper åt sina pojkar.
- Var det där ett arbete som man utförde på vintern, eller ... ?
- Ja, mycke på vintern förstås, för då hade vi mycke inomhus-arbete, dom kalla de för. På sommarn blev de sällan tid mä nå sånt.
- Sydde ni mycket finare saker, att ni broderade och ... ?

- Jaa, de ä klart, vi hade handarbeten, de fick vi inte sitta utan på nån kväll eller nånting sånt där inte. De blev - ja, nån julduk då å då å så nå annat. Dom hade mycke väggbonader på den tiden, å mä olika bildspråk å så där å andra saker, som - ja - virka spetsar, de var de vanligaste, de skulle dom ha i skåp å på kåpan om spisen å på hyllan där kopparkastrullerna skulle stå. De skulle va hemvirkad spets. Å se vem som hade gjort den finesta spetsen.

- Ja, om vi skulle övergå till att prata lite om Er fars arbete, vad kommer Ni ihåg av det?

- Då blir lite svårt de förstås.

- Jag menar inte det rent tekniska nu, utan kanske Ni minns vilka arbetstider han hade, hur han kom och gick?

- Ja dom hade skiftarbete förstås, å de var väldigt påfrestande arbete. Då räknas te va ett tungt arbete å farligt för att dom hade värmen ifrån framsidan å kylan på ryggen, Å de gjorde då att dom fick lätt inflammation. Min far han fick lunginflammation sju gånger. För att de blev så varmt framför den där härden där dom stog mä sitt järn, å så kunde de vara kallt å dragit i den där smedjan, så att de blev inge bra inte. Å så blev dom törstig å drack iskallt vatten å dom förkylde sej lätt.

- Var dom inte väldigt tunt klädda också?

- De måste dom, dom hade en skjorta. Dom for illa alldeles väldigt i de där arbetet. Ändå var de så mycke smeder här, å nästan allihopa smeder. De var en liten sak som var nyttig förstår man väl eftersom dom slog sej på dä. Å så har dom tre smedjer här förstås, smidjer. Som

va i gång jämt. Ja olika. Klensme var dä nån som hette å dom gjorde väl andra saker förstår jag. Te redskapena på jordbruke. De va en. Men de här va stångjärnssmede dä.

- Vilken smedja var pappa i?

- Han va i den här stångjärnssmedjan.

- Den här översta?

- Jaa.

- Hur långa var dom skift han gick i?

- Jaa - de blir lite svårt å komma ihåg förstås, men de va väl kanske - ja - i timräkning kanske de kunde vara en åtta timmar, jag kan förstå det.

- Det finns ju kvar ett sånt här labby här, där dom låg över och sov ibland. Gjorde Er pappa det också?

- Ja, de är klart. Då måste dom vila emellan.

- Så han kom inte hem alltid?

- Nej, inte jämt inte. De skulle va så mycke procedurer, dom skulle tvättas så noga då. Men skulle dom börja ett nytt skift, då vila dom i den där labbe som de heta. Å då fick vi gå ner mä mat å kaffe dit då som dom skulle ha.

- Vad var det för mat som han åt därnere, som var nyttig?

- Ja, dä va pannkaka å så va dä potatis förstås, å fläsk. De skulle va sån mat å bida på lite, förstås, å så kaffe för att inte glömma. Jaa, de va nog mycke varierande förstås, de ä klart de.

- Hur såg det ut inne i labben? Kommer Ni ihåg det?

- Ja de var inte så trevligt på den tiden inte. Nu har dom ju byggt ett nytt på senaste åren, men då från början var de väldit dåligt, me jordgolv å dä va inte så inbjudande

ska jag säga. Jag vet, vi barn vi gick ju ner mä mat å vi skynda oss att springa ut vi, för vi tyckte att de var så otäckt. Men dom blev nog van vi de dom, å ville vila förstås, å de gick nog. Dom var nog mest i behov å vila en stund då, förstås, så de gick väl. Men de var nog fuktigt å farligt där förstår man. Men dom blev nog härdad dom från början. Men sen då kom ju till den här nya fina labbe som dom har nu, än i dag står ju de.

- Den här vita byggnaden här nere?

- Ja, just där. Men de är ju nerlagt allting nu, så de är inte lika trevligt att bo här heller. För de va så - när hammarslagen gick, de var rörelse både natt å dag. De blev så tyst å konstit så, å ingen överhet är de här heller så att de är ju så tomt så. De är inte lika trevligt å bo här inte.

- Nej, det förstår jag att det blir. Det måste ha ändrat sej väldigt mycket.

- Jaa. Dom hade nån å vända sej till på den tiden, då kunde dom gå opp på kontoret å träffa förvaltarn. Nu har dom ju inga å gå å träffa här, utan de blir många problem för dom som bor kvar här.

- Det var väl fullt i varenda stuga här förut med människor förstår jag?

- Ja, de var de.

- Och ni kände alla?

- Alla kände varandra förstås. Så de var som en familj kan man säga. De blir så på såna här små ställen. Men nu har de förändras så nu - de äldre har ju gått bort å de kommer nya människor hit. Nyinflyttade.

- Dom här olika husen här efter bruksgatan, har dom några egna - har dom fått några namn? Så att ni kallar dom för nåt speciellt?
- Ja den här gården jag bor i heter fyrkanten den. Annars så har dom väl namn efter dom som har bott där förut. Kan säga att - ja, va ska jag säga - Ramm-Gustavsgården kunde dom säga eller Gustav Ramms rättare sagt.
- Det är inget av dom här stora husen som har något namn?
- Nej, inte speciellt inte.
- Var det inte svårt att skilja dom från varann då?
- Nejdå. Dom hade ju posten i de där långt ner där ve Dammen, där var ju posten i hyra, så att de blev ju post-huse de.
- I stenhuset där nere?
- Nej, de där röda. Å så när dom hade växeln här, då blev de växeln däroppe då, sa dom om de. Å annars så är de väl ingenting.
- Hur var det med postgången, var kom posten ifrån närmast?
- Från Delsbo.
- Jaha. Den kördes med häst och vagn hit då?
- Jaha.
- Vi pratade om Er pappas arbete alldeles nyss. Jag skulle bara vilja återgå och fråga om dom här långa skjortorna han använde, vad det var för skjortor. Var det vitskjortor eller ... ?
- De va vit. Dom skulle va vit.
- Dom måste varit svåra att hålla rena?
- Ja, de va å koka dom i lut. Dom hade stora pannmurar på den tiden å de skulle kokas i lut allting, lutpulver för-

stås.

- Kunde man köpa lutpulver färdigt?

- Jaha. Å så gick man ner till sjön å sköljde kläderna där, vid klapparn som vi sa, för vi hade klappsto på den tiden å ett klappträ å de skulle dunkas på ordentlit så vi fick ur luten ordentlit.

- En klappstod, vad är det för nånting?

- Ja de va en stor träbytta som stod på ben, å så ett handtag på ett klappträ å de stod vi å slog.

- Så man la tvätten på stolen?

- Ja just. För att vi skulle få ur luten riktigt. Då fick vi gå den där långa vägen från tvättstugerna å ner till sjön vinter å sommar. Vintern då gjorde vi ett stort hål, å där hade vi en kälke som vi körde tvätten på i en stor bunk å så ner till de här håle som vi ha hugge opp, å så stod vi å sköljde kläderna. De va inte å frysa då inte. Då kunde kjolarna frysa så dom var alldeles stel när vi gick hem. Men vi klara oss ändå, vi blev inte sjuk heller inte.

- Var det inte mycket sjukdom?

- Nejdå, jag tror de är mer sjuka nu än då. De tror jag säkert. Men man kan ju säga att de kommer efter sånt där, när man har farit illa som ung.

- Det kan det kanske göra, med värk och ...

- Ja de kan tänkas.

- Jaså, det var inte mycket sjukt här? Lunginflammation till exempel?

- Jo, lunginflammation de var nog ganska mycke vanligt å lungсот också, men de kunde va andra orsaker, de va inte

sagt att de va kylan inte, de kunde de bli ändå. De va som de skulle ha gått från olika släktled här de, tyckte vi förstås, att de smitta ifrån sej på nå vis.

- Det var vissa familjer som var utsatta för det?

- Ja, de är sant de.

- Ni hade ju spanska sjukan här också.

- Ja, den grassera väldigt här. Då var jag ganska ung, men jag minns att de va hemskt.

- Ja, det förstår jag. Det var många som gick bort också.

- Jaa.

- Läkare fanns inte här uppe på Strömbacka, eller hur?

- Nää, i Delsbo å Johannesberg, där bodde doktorn.

- Det var lång väg att fara om man skulle hämta honom?

- Ja då fick man - de va mä häst de förstås, hästskjuts.

Men - då var jag ganska ung på den tiden, jag minns inte

så väldigt mycke utav de. De blev ju bilar sen då. Men

jag minns den första bilen när han kom hit. Då hade dis-

ponenten köpt bil. Då blev de så nytt så. Då var min

farbror chafför till disponenten å då så sa vi: Kanske

vi ska gå mot farbror å få åka i den där nya bilen om han

skjutsar nån fram till station eller så där... De var

första bilen dä.

- Vilket år kan det ha varit ungefär?

- Jaa - få se - dä måste vara en femti år sen alla gånger, kanske mer.

- Annars var det väl svårt med kommunikationerna här uppe om ni skulle nånstans?

- Ja de var nog å få cykla förstås då. Vi cykla till Delsbo. När vi blev så pass stor så dom våga släpp iväg oss då.

nera?

- Då fick vi ta cykeln å fara å köpa skor själv ...
- Och det gjorde man i Delsbo?
  - Jaha. Å inte var vi rädd heller inte.
  - Var det väldigt vanligt med cykel, att alla hade cykel?
  - Jaa, när vi blev så pass stor, men som barn, då fick vi inte cykel inte. Men när vi blev så pass stor, då fick vi ju cykel förstås.
  - Den här banan som går mellan Strömbacka och Moviken, kunde man använda den för privata små turer?
  - Jaa, när de skulle faras till kyrkan å när de var konfirmation på pingst då var de vanligt att vi skulle åka mä vagnerna ner till båten, Tamm, skulle gå över Dellen till Bjuråker. Då bruka vi stå alldeles fullt på vagnerna så att vi inte skulle fara omkull. De fanns ju ingen sittplats inte, utan vi stog å höll i varandra. Å de var nån som bromsa ner oss då ända till kajen i Moviken å skulle få åka båt över. Å de va de trevligaste vi visste förstås. Å en del satt i prämen då å - de va fullpackat förstås. Trevlig resa. Var de vackert väder, dä var ju ett riktigt nöje de.
  - Åkte ni ofta till konfirmationen, eller var det just om ni hade någon anförvant?
  - Nähä, de va de vanligaste att vi skulle till kyrkan i Bjuråker när konfirmationen var ...
  - Blev det ofta att man tog sig ända ner till Bjuråkers kyrka annars?
  - Ja inte annars inte, men vi gick å läste i Bjuråkers kyrka.
  - Hör Ni också till dom som har varit inackorderade där nere?

- Jahadå. Vi bodde tre stycken hos en familj som heta Olle Persson, å de kommer jag ihåg. Å då fick dom gå eller åka spark hem till Strömbacka. Å då hade vi träspark på den tiden. Å ibland gick vi över Dellen, men då varna dom oss för Dellen ibland, för att de kunde bli vakar å så där. Så vi gick runt all väg till Bjuråker på mornarna då, tidigt så vi skulle hinna. Men vi låg över då för veckerna förstås.

- Hur hade ni med mathållningen där?

- Ja de fick vi i inackordering. Så betala dom en summa då, men de kommer jag inte ihåg inte.

- Och sedan när Ni gick fram då, så hade Ni dom här nya fina kläderna på Er då?

- Ja de är klart. Vi var dom första som fick ha vita kläder, annars så hade dom svarta vartenda år förut. Men vi fick - men vi hade svarta skor.

- Jaha - och vita klänningar? Vilket år var det?

- Ni fick inte börja arbeta för bolaget och göra dagver-

- Ja, det kan vi tänka på sedan, men det skulle vara roligt att veta vilket år man började med vit klänning. Vad hade pojkarna på sej då?

- Ja dom hade vanliga kostymer förstås.

- Var det vanligt att man fick nån present när man hade konfirmerats?

- Nää.

- Eller nån middag hemma?

- Nej, de var inte vanligt inte. De var så vanligt att dom skulle gå å läsa så de hörde till, precis som en vanlig skolgång de.

- Men sen efter konfirmationen, då räknades man väl för att vara vuxen?

- Jaha, då fick dom börja på vara ute, de barn som fick vara ute på nån tillställning. Fast de fick ju aldrig vi förstås. Men vi sakna de inte när vi inte var van heller. Nä vi var ju stora då tyckte man.

- Var det då Ni började arbeta här uppe, eller var Ni hemma ett tag först?

- Jaa, jag va nog hemma ett tag först å hjälpte till så där, mamma behövde ju ha hjälp hemma. Men sen var de till försöka. De var de vanliga att flickerna skulle - dom skulle inte studera på den tiden inte, de var ju väldigt fel att de studerade skulle läras hushåll så vi skulle kunna sköta vårt hem en gång i tiden. De höll dom så väldigt strängt på.

- Så det var vanligt att alla flickor tog plats?

- Ja de var de vanliga de.

- Ni fick inte börja arbeta för bolaget och göra dagsverken eller så där?

- Joodå, ha vi haft lust så har vi nog fått gått å satt plant i skogarne å sått frö å så där. Men vi hade ju mycke annat hemma. Men de va mycke barn som gjorde de som sluta skolan å i den där åldern, att dom fick gå i skogen å göra dä. Dom fick tjäna en liten slant då.

- Ja, och hjälpa till hemma då?

- Men - hade man arbete hemma så då fick man ju hellre arbete hemma förstås. De var ju småsyskon, å så var de nån som kunne villa ha nån som såg efter nån barn å så där, man fick springa som lillflicka nånstans å så där. Man

var ju van med små barn hemifrån då.

- Jaså ni hade småsyskon också?

- Djuren - var det kvinnorna som skötte om dom, mjölkade och ... ?

- Jaa.

- Och dom skulle ni ha på skogen också förstås?

- Jaha. Dom skulle ut på morron. De va inte te sova över då inte.

- Jaså var det tidigt?

- Jaa, de var så tidigt så att var de nån som kom lite försenad sen dom andra ha släppt ut sina djur, de ville vi inte möta de fruntimmerna inte. För då kunde dom - vi skulle försöka vara klar alla så att dom kunde gå på en gång, annars var dom ju lat.

- Jaså. Var det nån speciell tid på morgonen som ni gick då?

- Ja, senast sju förstås, skulle dom ut. Så skulle dom in på eftermiddagarna då.

- Vid vilken tid då ungefär?

- Ja, omkring tre-fyrtiden, om de var mycke hett.

- Och mjölkas då?

- Nää, dom fick inte mjölkas förrn omkring sextiden. Men de va så mycke - dom skulle in för de va för hett å va ute. De va olika dagar förstås.

- Gick alla kor tillsammans då på skogen?

- Javisst. Å då hade dom grindar överallt så att inte dom skulle slippa fram på vägen.

- Men det var ingen som gick med dom då?

- Nää.

- Vad var det mer för arbete med djuren? Det måste väl ha varit en hel del att sköta om?
- Jaa- de kan tänkas, de var de nog.
- Hålla rent i ladugården i alla fall och lite så där?
- Ja, de ä klart, de följde ju me de vanliga arbetet varje dag de, så de va inte nå speciellt me dä inte, så de skulle ju städas lika som vi städa annars. Men de va nog mammerna som fick göra dä.
- Ni var ju en stor familj och kanske behöll all mjölk som ni fick. Men det hände väl kanske ofta att man sålde mjölken?
- Jaa, de kan tänkas att de va nån som inte hade ko som gick å köpte nån flaska så där, men inte vi inte. Å inte va de vanlit att dom lämna till mejeri heller inte. Nää, inte häråt inte. Nej, dom hade liksom till husbehov bara.
- Och smör gjorde ni själva också?
- Jaa. då gjorde dom, de fanns ingen fiokaffär inte.
- Och det gick åt hemma också alltsammans?
- Ja de gjorde dä.
- Hur var det med affärer här i Strömbacka, har det funnits så länge Ni kan komma ihåg?
- Jaha, de har de.
- Var låg den nånstans från början?
- Ja de är ett hus som är bostäder nu förstås, ligger nere ve dammen mellan Herrgårn å - ja - Bergsjövägen nånstans.
- Och där fanns alla varor som man behövde?
- Jaa, de gjorde dä.
- Man behövde aldrig åka någon annanstans för att köpa vissa varor som dom inte höll i affären?
- Jaa, jag har vare dit nån gång.

- Nej, de gjorde vi aldrig. Neej. Ja kläder kunde vi ju köpa i stan förstås, för de fanns inte sånt inte, utan de var speceriaffär.
- Kom det några vandrande handelsmän och sålde vissa varor?
- Jaa, dä var gott om dom. Å dom fick nog göra affärer, de tror jag säkert.
- Vad kunde dom ha för nåt att sälja?
- Ja dom hade underkläder å - ja - de va väl nå knappar å nå nålar å sånt där å.
- Andra varor som till exempel kött och fisk, fanns det också i affären?
- Nää, de var slaktaren som kom. Dom kom mä bilar dom på senare tiden. Förut hade dom häst, å dom körde från Delsbo hit me köttvaror å korv å sånt där som - ja - folk behövde ha.
- Och fisk? Man fiskade väl själv ganska mycket kanske?
- Ja, dä gjorde dom, de fanns ingen fiskaffär inte.
- Nej, det förstår jag. Längre tillbaka hade dom ju dom här magasinsuttagen.
- Ja, de va före min tid de.
- Det kommer Ni inte alls ihåg?
- Nej, jag har inge minne utav de inte.
- Och det fanns ingen marknad eller nånting sånt som man samlades?
- Nej, ingenting av de inte.
- Men inne i Hudiksvall hade dom visst nån stor marknad ek varje höst eller nåt sånt?
- Jaha. De va vanligt att dom skulle fara på marknan.
- Det har Ni också varit på?
- Jaadå, jag har vare dit nån gång.

- Vad hade dom för nånting där då?
- Ja, jag var så ung, jag var nog bara en ung flicka, så jag minns inte annat än dom hade väl nåt nöjesfält, å så hade dom väl nåt stånd där då förstås. Men de var ju svårt å slippa dit. Vi måste ju ner till Delsbo, åka mä tåget då förstås. Sen, som äldre, har jag aldrig varit dit.
- Händede det ofta över huvud taget att ni reste till nåt annat ställe för att hälsa på släktingar till exempel?
- Jo, de kunde vi ju göra förstås. Sen dom fick bilar då var de ingen sak, då fick vi ju åka ut å hälsa på, men förut var ganska svårt, om dom bodde långt borta till exempel. Ja, nog kunde man komma ner till tåget, de var ju klart, men nå längre resor blev de knappast tal om.
- Dom som bodde i till exempel Hedvigsfors, Moviken och Frisbo och Fönebo, hade ni mycket kontakt med dom människorna? Lite närmare inpå så där?
- Nej, inte vi inte. Ja - om vi säger på senaste åren när jag hade hem själv förstås, då hade ju min man mycke kontakt mä arbetarna förstås. Dom skulle ju ha sina arbeten utförd i skogen, men de va på senaste årena förstås. Men längre tillbaks då har jag inge minne utav inte, för jag var inte hemma. Jag var sällan hemma, jag kom ju ut å hade platser här å där å.
- Ja, vad händede sen Ni hade varit hos Tigerströms här?
- Ja, jag kom ut på andra platser. Först å främst så skulle dom ha nån som skötte om sina barn i stan, för dom gick i läroverke där, å då var ja hos dom me dom där barna rätt längen, men jag kunde ju inge språk, så jag kunde ju inte höra dom läxerna jag inte, utan dom måste ta en guvernat dit, eller en som kunde höra dom tyska å engelska å så där.

Då tog dom mej till sej i stället å dom hade en annan som såg efter barnen i stan. Sen jag kom till dom, då var jag hos dom några år, då vart jag hemma emellanåt å så kom jag till en prästgård sen i Helånger å jobba där. Men de va så arbetsamt så. Då var mycke arbete där. och Strömbacka Jaså? Hur var det, vad var det för skillnad då?

- De var den skillnad att dom hade såna väldiga storslakt å dom hade en köksa bara å man fick stå för allting själv sånt där, för frun hon gjorde ingenting sånt. Så hade dom fjorton rum. Ja arbeta nog lite för hårt där så att jag ä mista håg för allting sånt där. Så jag beslöt mej att nu ska jag inte vara borta utan nu ska jag gifta mej. Å de gjorde jag förstås. fiskorna i Noviken dom som arbetade vid

- Ja, det är klart, och få sitt eget. acke levde i samma

- Jag tänkte de va bättre å arbeta åt sej själv än å slit ut sej så där åt andra, för de gjorde jag faktiskt där. De var mycke hårt där i prästgården. se nu dom som jobbe

- Hur mycket fick Ni betalt för den här tiden för Ert arbete? de ju sina sysslor utom, de där masugnslöparens kön-

- Ja tänk att de ä väldit svårt, men de va aldrig höga löner på den tiden. Men - om ja kunde minnas. man, då ser man

- Var det svårt att få det att gå ihop så att ni klarade er?

- Ja de va klart, vi fick ju köpa därefter, de måste få gå, för då hade jag ingen å lita mej till. Då var min far död å de va inte nå annat val än å klara sej. Man hade maten förstås, å de va ju kläderna de va frågan om bara. bodde

- Så då åkte Ni hem till Strömbacka igen efter det där? då,

- Jaa, jag fick väl tag på nån. yselarna förstås, skötta hu-

- Jaså, Ni träffade inte Er man här inte?

- Joodå, de gjorde jag nog, så de blev giftermål då sen.

- Vilket år var det Ni gifte er då?
- Tjugenio.
- Och var bosatte ni er då?
- I Moviken, han hade sin plats där då.
- Var det nån skillnad på att bo i Moviken och Strömbacka på den här tiden?
- Nej, de va ingen skillnad alls dä inte. Då hade jag nog min lycklista tid kan jag säga. Då hade jag nog bättre än när jag var ung. Då behöva jag nog inte fara så illa inte, utan vi hade nog ganska bra då. Å så kom barnen då förstås, en flicka å två år efter eller tre kom ju en pojk. Å sen så fick vi leva lyckligt i hela tjugefem år.
- Tyckte Ni att människorna i Moviken dom som arbetade vid masugnarna och arbetarna här i Strömbacka levde i samma förhållanden, om vi säger ekonomiskt sett?
- Jaa - jag kan inte minnas så mycke efter den tiden. De var alldeles utom, hade så lite å göra me dom som jobba där, utan de va inom skogen de blev mera då förstås. Å dom hade ju sina sysslor utom, de där masugnsarbetare känner jag minst till förstås.
- Jag tänkte om Ni var och hälsade på i nåt hem, då ser man ju ...
- Ja, de va nog ungefär samma, jag kan tro de. Kanske lite lägre där, skulle jag kunna tro.
- Trivdes Ni bra i Moviken annars?
- Ja, de blev lite ensamt där oppe förstås, för vi bodde ganska ensamt. Men då hade man ju så mycke inom hemmet då, å man leva upp i vara hemma. Sysslerna förstås, skötte huset å barnen.
- Var det mycket som hade ändrat sej, tycker Ni, på det

sätt som Ni kunde sköta Ert hem och Er mammas arbete i hemmet?

- Nej, de gick nog i samma spår ungefär, försökte nog så gott jag kunde.

- Jag menar om det var någonting som hade förenklats, om det fanns hjälpmedel till andra saker?

- Ja de ä klart, vi hade ju modernare då, då va skillnad dä. Vi hade ju ganska stor villa då förstås me fyra rum å så hade vi ju vatten å slask å så där, så de räknas bland bekvämligheterna på den tiden dä. Å - ja - de va mycke annat man kom över mer, dammsugare å moderna saker. Ja, jag kommer inte så noga ihåg allting, men vi räknas bland de bättre ändå, mot va mamma hade fått. Jag behövde ju inte slita så där, som dom fick inte.

- Det var ett ganska stort hus Ni bodde i då tydligen?

- Jaa. - Å där bodde vi till nittonhundraförty, då flytta vi opp hit till Strömbacka. Han fick en annan bevakning, å han tyckte de skulle bli lättare - men - vi trivdes inte så bra där. På andra sidan sjön bodde vi då, den skogvaktarn som bodde där förut han hette Hellberg, han hade dött. Då byggde dom om här på Strömbacka, gjorde nytt åt oss å vi fick flytta fram där.

- Så Ni bodde där på andra sidan Masbosjön förut?

- Jaa. Å sen bodde vi här då, när han leva då.

- Kan Ni berätta någonting om Er mans arbete, vad han hade för sysslor?

- Ja, han hade - de kallas för att han hade en bevakning, som han skulle sköt om, arbetare som skulle komma dit å ha körning på vintern mä timmerkörning, å han hade avmätare under sej som räkna skogen å så där. Så han var liksom

tjänsteman inom bolage, han var - så han liksom hade den uppgiften.

- Hade han någon utbildning för det här?

- Jaha, han hade gått i både ... å skola förstås. Så han var nån mellanhand mellan förvaltarn å jägmästarn å arbetarna då förstås.

- Ja, just ja. Den lön han fick låg förstås lite högre då än skogsarbetarnas?

- Ja, då hade han förmåner förstås, hade gratis bostad å så gratis ved å så lön då. Å de va inte vanligt heller förstås, bland de andra inte.

- Så ni hade det ganska gott ställt om man jämför med andra?

- Ja de va klart att de va ju stor skillnad dä.

- Hans arbete - han behövde inte vara borta flera dar i sträck, utan han kom hem varje dag?

- Jaha. Han var ju fri liksom.

- Men han hade väl mycket avstånd att ta sej fram, han skulle runt ...

- Ja han fick sätta sej på skiderna eller cykel, han hade ingen bil inte. Så de var att kuska till skogen de. Men de va en friluftsmänniska. Oh. Han va väldigt duktig. Han tog sitt arbete väldigt allvarligt å, så att han gav sej ut i onödan tyckte man då, ofta. Tänk. Å när han skulle ut å jaga älg. Jag glömmer aldrig, de bruka vara så väldigt kallt den tiden när dom skulle vara borta å jaga älg. När han kom hem ibland ifrån skogen då så kunde han - ja, mössan å kläderna kunde vara alldeles som isskorpa efter de hade regna å tjäla då. Men han va så härdad så. Han va inte sjuk en dag under tjufem år. Ändå kunde han få en

- sån sjukdom. *Om högg i skogen, vilka var det?*
- Så han var jaktintresserad också? *Om fick också sin - dom*
- Ja. *De särskilt dom företas, de va ett annat arbete.*
- Var mycket ute med bössan kanske?
- Ja, de tiderna som de va lovligt förstås, han hade ju två hundar å så där. *Då hörde väl till då kanske en sån* där skogsman att dom ska vara ute på jakt. Men de var för alltså på fritiden. *de, vilket arbete de än var, å de kunde*
- Vad kunde han komma hem med för villebråd då? *Å de. Men*
- Jaa, de va hare å så där. *de var - nog tror jag dom hade*
- Som Ni skulle ta reda på då förstås? *illa, huggare hade*
- Jaha. *st, de hade dom. De va ju mycke på vintern, fick*
- Var Ni road av att göra det? *å människor häroppe som dom*
- Ja, de var jag. *å snida sluta, då blev de skogen här bara.*
- Genom Er man måste Ni väl veta nånting om hur skogsarbetarna hade det på den här tiden? *råga lite grand om nöjes-*
- Jaa, dom hade nog ganska bra, dom som hade - vi säger en arrendator nu, han hade - skulle ha körning på vintern. *Å* då måste han över å få den där - skiftena som de kallas *re* för - å de skulle sättas ut utav skogvaktarn förstås. *Å* de skulle gå hop för dom om de skulle gå bra, så de skulle gå hop me arbete i skogen. *Men de gjorde de ju i regel,* dom hade ganska bra. *Dom hade sluträkning på kontore då* på våren. *Då hade dom köpt på vintern, å då skulle dom ha* uträkning på kontoret *å då bruka hop de där dom hade lagt* ut å de dom hade tjänat. *Å de gick nog bra, dom var bra* välbärgad, annat än jag kunde förstå. *Jag hörde aldrig nå* annat. *Ja, va de gymnastikförening här å? För att inte*
- Det var endast arrendatorerna som hade hand om själva timmerkörningen? *moderergymnastik.*

- Men dom som högg i skogen, vilka var det?

- Ja de var särskilda huggare, å dom fick också sin - dom skulle ha särskilt dom förstås, de va ett annat arbete, huggare va ett annat de.

- Hur hade dom det ställt? När Ni var ung?

- Ja - de va nog olika va dom fick för priser de. Skulle också sättas ut utav skogvaktarn förstås. Va dom fick för de å de va dom gjorde, vilket arbete de än var, å de kunde ju vara olika. Men de förstår jag mej mindre på de. Men jag vet så pass mycke att de var - nog tror jag dom hade så dåligt inte. Men dom fick ju fara illa, huggare hade nog sämst, de hade dom. De va ju mycke på vintern, fick dom ju fara illa. Å de va såna människor häroppe som dom va till skogen när smide sluta, då blev de skogen här bara. Å än i dag är de bara skogshuggare å skogen.

- Ja, då tänkte jag övergå och fråga lite grand om nöjeslivet här uppe i Strömbacka. Både från Er uppväxttid - då vet jag ju att Ni inte deltog så mycket - men Ni vet väl vad som försiggick i alla fall? Kanske också jämföra med senare tid, när Ni bodde i Moviken och kom tillbaka hit igen. Om vi börjar med olika föreningar till exempel, fanns det några olika föreningar?

- Ja, föreningar fanns de. Vi hade nu - Röda korset var en som var intressant, å så hade vi Rädda barnens å så hade vi lotterna å så hade vi Jultomtarna var de en förening som hette, var också intressant för dom gav ut gåvor när julen skulle bli. Å så hade vi nån mer förening - få se då - ja, va de gymnastikförening här å? För att inte glömma. Den var väldigt bra, de va rätt många, fru Sacko hade den. Husmodersgymnastik.

- Jamen det var väl trevligt.
- Ja, de var de. Ja va nöjen beträffar, de har ja väldigt svårt å veta. De va misommar då när de var dansen här, men jag har ingen erfarenhet.
- Nej. Ni fick inte gå ut när Ni var ung?
- Nej. Har nog inte gått ut sen heller. Nej, jag har inte dä, utan jag har vare - ja, jag har gått i mammas fotspår. När dom var till danslogen här på somrarna, dom hade ju dansbana här nere i nån backe, då var jag hemma å hade trevligt ändå, jag sakna inte de där, utan jag slog mej bland andra föreningar som hade, jag tyckte jag hade lika stor nytta av å intresse för.
- Har det funnits nån nykterhetsförening här?
- Ja, Godtemplarföreningen hade här, å så har de funnits religiösa föreningar förstås, har de funnits.
- Vad var det för några?
- Ja de va missionsförbundet, baptisterna, pingstvännerna å har de vare. Men eftersom folk har dött ut så efterhand har de minska å försvunne nästan.
- Var Ni med i nån utav dom?
- Ja, jag var med i dom där, en utav de där föreningarna.
- Vilken var det?
- De va Missionsförbundet först, å sen så lags de ner, för de blev slut me dom här - ja - de övergick till pingstvännerna sen.
- Och Ni gick över också?
- Jaha. Å nu ä de nästan slut mä den också, för de blir inte nå medlemmar kvar, utan de är så gott som slut. Men de har haft verksamhet, å dom har eget hus också.
- Var det många som var engagerade förut?

- Ja, de var de, jaadå. Å dom hade ju missionärer ute å allting. Å än idag har dom ju missionärer ute.
- Hade ni nån mer utåtriktad verksamhet, till exempel sydde ihop för att få in pengar eller ... ?
- Ja, de hade mycke, å skänkte till - vi säger under kriget var de ju alldeles väldigt va man gjorde å sydde å skänkte bort till Finlandsaftnar å sånt där. Å så när de skulle bli jul, då var de alldeles naturlit att de skulle bli fest å aktioner å dela ut pengar å gåver å. Vi slog ihop så att de va ganska kraftig.
- Och annars var verksamheten inriktad just på möten då förstås? Då medlemmarna kom samman bara.
- Jaa, just dä.
- Reste ni för att besöka andra liknande församlingar i närheten - församlingarna i nån annan ort?
- Ja, men de blev mycke sällan. Ja då skulle de va nån stor konferens eller nånting, då kunde vi ju åka, om de va nå. Så vi va opp till Lappland på ... de va en stor konferens. Då for vi hit.
- Härifrån allseammans då?
- Nej, de var vissa ena som for. De ä ganska drygan resa, Men dom for för dom skulle få vara tillsammans, å de var tusental människor där, en vecka. Å de va ett minne som ja tyckte var väldigt ...
- Det förstår jag. - Annars av föreningar och sammankomster här uppe, har det funnits nånting annat?
- Ja lotterna var jag ganska länge me å blev samarit inom lotterna, de hade vi ganska mycke arbete. For härifrån å då åkte vi cykel, hade våra olika - va hemvärdet som hade de där. Då var jag me mycke. Men inte nu sen inte.

- Och så fanns det väl fackföreningarna förstår jag?
- Ja, de kan tänkas.
- Ja, som arbetarna var anslutna till.
- Ja, just de, ja visst.
- Ja om vi tänker oss - Ni nämnde midsommar förr - kan Ni berätta lite om midsommarfirandet här i Strömbacka, både vad ni gjorde det fint hemma kanske och det som firades allmänt här framme?
- Ja, man fick plocka blommer förstås, de hörde väl till att barnen skulle ut å plocka blommer å dom skulle kla då majstången. De var gammal tradition. Å så att dom skulle ha trevligt där nere sen på natten, de var också en mycke gammal tradition, för de minns jag min far tala om att de har vare i alla tider. Å då kom dom hi ifrån alla håll höll jag på säja, från när och fjärran, å då hade dom ju väldigt festligt. Men - ja har lite å tala om i alla fall.
- Men hemma gjorde ni väl det kanske lite extra fint?
- De hade vi nog. Fast de var ju i enklare former de förstås, som inte räknas.
- Tog ni in björklöv och lövade?
- Ja, löva, de va självklart. Å så extra fint förstås, de skulle ju fejas som till den största helg, göras fint, å då baka man å gjorde i ordning mat precis som de skulle vare - ja - inte som julen inte, de kan man inte säja, jul är den högsta helgen man kan få de. Men nå liknande gjorde man ju när de skulle bli misommar, å då fick man främmande förstås, å då skulle man ha fint då. Å grönt å fint. Spikas de opp björkar kring hela verandrarna å lukta grönt å fint. Men nöjeslivet de har jag väldigt dålig erfarenhet utav.

- Nej, men det är lika roligt att höra hur man ordnade det i hemmen och så?
- Ja just det.
- I jul då till exempel, om vi tar det, har Ni några minnen av vad ni hade för förberedelser hemma?
- Ja, de va mycke de. Jaa, dä va ungefär de här samma som mammerna haft då förstås, de va bak och julklapparna dom håller vi kvar än, både till stora å små, så vi har julklappsutdelning på julafton. Å lutfisken först å risgrynsgröten, å så allting annat som vi gjorde själv, sylter å korv å sånt där som man kunde. Å så främmande hade man ju. Jag har till tradition att mina syskon har komme hem åså där, å samlas då, å sist hade vi julklappsutdelning. Å de var alldeles väldigt, de sitter i, å man blir aldrig så gammal kan man aldrig glömma de inte, för då är man barn riktigt. Många har sluta me de där för äldre å ha julklappar, men inte vi inte. Ja, de ä väldigt roligt.
- Så de hade ni från det ni var riktigt små hemma?
- Jaa. Å vi var ju så många, så de blev ju massor. Å de levde vi upp i förstås, långt i förväg.
- Var det vanligt tror Ni, att dom delade ut julklappar här i alla hem i Strömbacka då?
- Ja, de kan jag väl tro, jag förstår inte nå annat inte. Men - de ä synd om de försvinner tycker jag.
- Och sen julottan då - det har vi ju talat om redan, när Er pappa spelade i kyrkan. - När ni kom hem ifrån julottan, hade ni någon måltid hemma då?
- Ja de va nog de vanliga som de bruka vara på helgdagarna. Dom hade väl extra förstås, de va klart att vi hade lite påkostat då. Å så gick man å var fin då förstås, den dagen,

vi fick inte smutsa ner oss inte, utan då skulle vi vara fin juldagen. Å mycke var de främmande förstås. Å sen var de väl - vi blev bjudna här å där då då skulle släkten bjuda då, så vi fick väl komma bort till andra då på annandagen å på juldagen var de vanligt att vi skulle vara hemma förstås, då skulle vi inte gå nånstans inte. Men annedan, då bruka vi bli bjudna. Om inte annat så var de kaffekalaser i långa baner, flera dagar kunde dom bjuda. Den där tradition sitter nog i än, att man ska bli bortbjuden å att vi ska bjuda själv också, på de vi har bakat å de vi har gjort i ordning.

- Andra helger under året - jag tänker på lite längre tillbaka i tiden nu - om vi tar nyår, påsk och pingst och trefaldighet och så Lucia - ja - och så vidare. Har ni firat dom helgerna på något speciellt sätt?

- Nää. Inte de inte. Inte alls, utan - ja, de ä klart, man fira som en helg, men inte i nå särskilt inte.

- Är det så att man har ätit nån speciell mat vid nån särskild helg?

- Nä, de är de inte. Inte annat än julen inte.

- Det har varit högtidligt i största allmänhet?

- Jaa.

- Umgänget här på Strömbacka i vardagslag skulle jag vilja höra lite om. Var det vanligt att man gick och tittade in hos varandra, hälsade på?

- Ja förr mer än nu, för då kunde man titta in å fråga vad dom hade för sej å hur dom mädde å så där. Men de blir nog utav de å, när de kommer nya människor. De är svårt å gå utan nå ärende. Men har ärende, då hindrar de inte att en kan gå in var som helst inte. Å så kan vi säja,

kom över, så får jag bju på lite kaffe, kan vi väl säga åt gamla vänner som vi har haft, de gör man ju.

- Men Ni tycker att det var lättare förr?

- Ja - vi var mer tillsammans med de äldre vi förstås än med de unga. Å då gick de liksom lättare då, de var efter gammalt de att man skulle gå ihop. Om inte annat skulle man klippa mattraser. Ja, dom kunde säga till några, kom ner nu å klipp lite mattraser kunde dom säga. Men då har inte jag gjort på många många år, så de är nog - men än i dag lever de kvar. Då får en träffas å prata, å då bjur dom på kaffe å då gör dom extra gott å bjuder på då. D'ä mycke vanligt de.

- Var det något annat liknande arbete som man kunde gå ihop flera kvinnor om?

- Javisst, de kunde vara mycke annat. Om de är nåt som de ville lära varandra å så där. Nu har dom ju de sista, nu är de ju näversömmen förstås, den är ju väldigt populär här, så de syr dom väl ovanligt mycke här. Fast de är gammal tradition väldit de å, de är väl sen sextonhundratalet dä, dom sydde på näver.

- Har Ni kunnat sy det hela livet, eller har Ni lärt Er?

- Nä, jag har lärt mej nu såna där saker, å de är intressant mycke. Men ja tycker om alla arbeten lika bra.

- Från Ert barndomshem, kommer Ni ihåg att det var myvket folk hemma då eller att ni ofta gick och hälsade på, att mamma gick ihop med andra kvinnor?

- Nej, inte alls. Nej, de gjorde hon inte. Hon hade nog sitt arbete hemma på arbetsfältet hemma hon.

- Dom höll sej lite för sej själva?

- Jaa. - Men hon hade ju sin släkt här förstås, så att

hä klart att dom träffas på helgerna å så där. Men inte så där till vardags inte.

- Söndagarna annars gick man väl gärna och hälsade på varandra?

- Ja just dä.

- Födelsedagar och namnsdagar, firade ni dom i hemmet?

- Ja, än i dag.

- På samma sätt?

- Ja, minsann.

- Hur brukar ni göra då?

- Ja om de inte är på så nära håll så vi kan bjuda hem dom så skickar man pengar. Å vi syskon förstås, vi sitter hop alldeles på de området att vi lägger tillsammans gåver eller pengar å så har vi textad adress då förstås, i en pärm. Å de där spar man å de där går mellan syskona. År ut å år in.

- Det har ni alltid gjort?

- Jaa. Å de tycker jag är så trevligt. Å inte bara syskona mellan, utan vi uppvaktar varandra goda vänner, som här på Strömbacka uppvaktar vi varandra om vi fyller jämna år då. Som när jag fyllde sexti år - jag fick mycke uppvaktning, å jag gör lika. Dom som gav mej så ger jag tillbaks förstås, å så fortsätter man den som man är skyldig liksom.

- Gick det till på samma sätt förr i tiden vad Ni kommer ihåg?

- Jag tror inte så mycke som sedan inte. Vad ska jag säga nu, va de kunde vara för år - ja, ända sen tjugenie förstås kan ju jag minnas som jag blev påanmäld på såna där samlingslister. Dom hade lister å gå efter då som dom satt

opp namnena förstås. Å de har inte tage slut, de fortsätter förstås. Å då skulle dom bjuda hem en på kaffe då, ännu mer kunde dom bjuda på ibland, mat till exempel å om de var nå riktigt storslaget så. Dom kunde - vi säger på-godtemplarhuse eller så där, då hade dom riktigt stort kallas om man blev uppvaktad så de var nåt jämnt år eller så där.

- Vid bröllop till exempel, lysning och så där, var det vanligt att ni köpte lysningspresent?

- Jajamensan. Jaa - då skulle vi bjus in på bröllop förstås, å då skulle man uppvakta mä lysningspresent först.

- Var det vanligt att ha ganska stora bröllop med många inbjudna gäster?

- Jaa, de va vanligt dä. Men dom tog in för de mesta på nåt hotell eller så där då. Dom hade inte så mycke utrymmen. om inte dom vill fara till Bjuråker så. Men här så

- Hur hade ni det ordnat till exempel när ni gifte er?

- Ja vi hade hemma i vårt hem. i kyrkan, å min mor är

- Höll middag då för dom närmaste?

- Ja just de, hade släkten hos oss.

- Gifte man sej i kyrkan eller hemma hos prästen?

- Nää, hemma hos prästen. Vi hade inte nå ...dedräkt

- Andra sådana här högtidliga tillfällen i livet, om vi tar begravning till exempel, hur brukade det gå till? Inte nu, utan om Ni kan se om det är någonting som har ändrat sej under tiden eller om det går till på samma sätt nu som förr?

- Ja jag tycker de, att de går till på samma sätt. ofta

- Hur brukar det gå till? gamla kläder som hon hade. För

- Ja, då - ja, middag då, å de blir på hotellet naturligtvis, dom tar inte hem gästerna inte.

- Vilket hotell blir det?
- De blir gästgivargården.
- I Bjuråker?
- Jaa, eller också de finns ju matsalar. De är de vanliga de, Så man har aldrig en begravning hemma inte. Däremot giftermål kan man ha hemma i hemmet, men inte begravning inte.
- Prästen bor ju så långt ifrån Strömbacka. Kom han ofta hit och höll predikningar?
- Ja, inte så ofta inte, men nån gång ibland var han i lilla kapellet här.
- Barn som skall döpas, till exempel, hur bär man sej åt med dom?
- Ja dom får gå å bära fram barnena här.
- Han passar på när han kommer ner?
- Ja, om inte dom vill fara till Bjuråker så. Men här så kan dom gå dit till kyrka. Å många gifter sej här i kyrkan. Ja, min dotter är gift här i kyrkan, å min mor är gift i kyrkan här.
- Dom gjorde det?
- Jaa.
- En helt annan sak, jag tänkte fråga om Er klädedräkt om vi ser tillbaka först till Ert barndomshem. Kommer ni ihåg hur ni barn gick klädda till vardags? Om ni hade mycket att byta med så ni kunde ha något särskilt fint, vad det var för sorts kläder ni hade.
- Ja - vi barn de va nog, men mamma hon - gick jag ofta på vinn å titta på hennes gamla kläder som hon hade. För jag beundra hennes smala midja, för att dom hade såna här -
- Snörliv kanske eller korsetter?

- Nää, i blusen, insydd fjädrar å så hade dom, de kallas för krås, som dom hade kring halsen å ärmarna. Å dom knäpp- te de där fram så här å gick ganska långt ner i midjan, å så den där långa kjolen å vida å efter kanten så var de en plyschkant efter kjolen som skulle släpa liksom. Å vilken vidd sen. De beundra jag å gick å titta. Å så var de fodrat de där, å så var de sytt för hand. *gjorde dom inte*

- Det hade hon sytt själv förstås?

- Ja, säkert. Å de där fjädrarna som var isydd här, de var sydd så här, inom fodre å de där, ja, de går inte å säja va påkostat. *Klippa håret kort då inte?*

- Var det kläder hon hade haft när hon var yngre?

- Javisst. Dom blev ju bortlagd mer å mer dom förstås, för de var nog hennes gamla kläder kvar hon hade spart. Å så minns jag hon hade en cape, men de finns nu också *men* utav skinn, men de va fodrad me siden, riktigt siden, å de där var sånt där skinn som var väldigt tunt å fint. Å vi gick å prova klädern, å mösserna. Hon hade så väldigt hår hon, hade brunt långt hår som gick ända ner till golvet. Å täckte hela ryggen. När hon var flätad blev de två långa fläter som hon la som en mössa så här, så hon hade väldigt svårt å få huvudbonader. Hade hon skinnmössa minns jag, som hon kunde ha. Oj oj oj va mycke sånt där.

- Kommer Ni ihåg hur hon gick klädd till vardags hemma?

- Ja de va nog ganska enkelt, för de va nog blus me kjol, men hon hade andra klänningar också, men i vardagsbruk då hade hon - stora förkläden hade dom me kappa nerpå, de va vanligt inom - ja, när dom gick å stöka å så där. Annars var de inte nå speciellt ovanligt. Å vi barn, vi gick nog klädd i vanliga klänningar, fast ganska lång förstås, var

dom nog, var inte de här korta inte. Men annars kan jag inte minnas nåt särskilt om de inte. Dom hade mycke sjömanskostymer på pojkarna, de kommer jag då ihåg, om kragar å såna här band. Ja när de skulle vara fint, till söndas å så där. Å vardagsbruk, då var dom nog som vanligt alla andra barn tänker jag.

- Pojkarna gick i kortbyxor ganska länge, gjorde dom inte det?

- Jo, de gjorde dom. De va lite längre innan dom fick gå om långbyxor. Å så fläter hade vi förstås.

- Det var inte att klippa håret kort då inte?

- Nej, inte alls.

- Och pappa då, kommer Ni ihåg hur han klädde sej till helg, när han var ledig ifrån arbetet?

- Ja, de va nog - dom hade nog inte så mycket ombyten, men han hade nå mörka kläder för fint då, när han klädde om. De var nå byxor, å mörka kläder minns jag att dom hade mycke. Jag vet inte hur de kunde komma sej. Men alla gånger inte storm inte. Men skulle dom vara fin, då hade dom mörka kläder, mörk kostym å så - dom hade mycke såna här lösa saker som dom knäppte bak i halsen inunder stärkekragen. De skulle va stärkekragar då, å så nån sån här mörk fluga här, svart förstås. De va de vanliga när dom skulle vara fin.

- Ja då var dom stiliga också.

- Ja de var dom. Men i vardags, då var de nog inte så bittert för dom, de var de inte.

- Var det någon skillnad tyckte Ni på hur folk gick klädda? Om man bortser ifrån herrskapet häruppe, eller var det ungefär samma standard på kläderna?

- Ja de var de nog om dom skulle vara fin så.
- Och till vardags också?
- Nej, vardags då var dom nog finare, dom var nog söndas-
klädd varenda dag dom, överheten. Ja, de ä klart de, dom
hade ju så mycke kläder.
- Jag menar folket i bruket för övrigt, var dom ungefär
samma?
- Ja, de var ingen skillnad inte.
- Det var det inte?
- Neej.
- Det skulle vara roligt om Ni ville berätta lite närmare
om det arbete, det jordbruksarbete Ni hade, med koföda?
Om vi börjar med sommararbetet till exempel, med slåttern.
- Jaha. Ja när pappa var ledig då ifrån hans arbete, då
bruka han börja å gå ner till tåkten som vi kalla, å då
skulle han slå omkring den där höåkern å vi skulle ner sen
å räfsa ihop i högar då å rör i höt för övrigt så de skulle
torka så de skulle hänga oppe på hässja som vi kalla't.
Å de där fick vi hålla på me - ja, hela dagen förstås. Sen
börja ju han sitt arbete igen, för de va fritidsarbete för
han de förstås, som hade sitt arbete. Å så fick de hänga
där tills de torka, å så va de å få en häst å la in de där
hö som var torrt i en stor loge som vi hade då nere där
vid tåkten tills dom skulle använda de hemma åt korna. Då
fick dom ju köra hem de då mä häst.
- Och då fick man leja någon som hade häst, förstår jag?
- Ja, de ä klart, de blev från nån by här då som hade häst,
eller också bolage hade ju hästar på den tiden. Å så var
de säden, om de var havre eller korn, då fick dom ju skära
den när det blev moget, å sku va gult å vackert då man

skulle skära där, då gick alltid kararna före å skar å vi fruntimmer fick gå efter å ta upp säden å binda. Då gick vi två stycken efter en som slog, å tog opp i kärvar, å så en band då. Å de skulle gå på löpande band om man skulle hinna me, för dom var ju skicklig å skära.

- Skar dom med lie då?

- Ja de gjorde dom.

- Lejde ni hjälp till det också, eller klarade pappa det själv?

- Ja, de gjorde han själv, å vi flicker vi fick gå å försöka hjälpa honom. Å de va å hålla i de, om vi skulle hinna mä. Å så skulle de sättas upp på hässj, innan man fick gå hem, å så skulle de hänga tills de blev torrt, å då skulle de tröskar. Å då måste dom ha en häst som skulle köra ner de till en loge som bolage hade sån här trösk som vi fick använda. Sen fick dom ju köra hem både säd å halmen då. Å när dom blev i behov å ha mjöl så fick dom ju skjutsa ner vetesäcken till kvarn å fick mala till mjöl å de blev bättre å sämre mjöl. En del gick till djurena å en del skulle vi ha till grötmjöl. Å de va riktigt fint kornmjöl.

- Annat jordbruksarbete på den här tåkten, som gödselutkörning och plöjning och sådd - klarade pappa det också själv?

- Nej, de fick vi leja hjälp till, en som gjorde, som hade häst. Så han behövde inte göra nåt sånt inte. Å fick inte tid heller. De var väl nån arrendator som hade häst å grejer å göra dä då. Men de var väldigt bra, för vi kunde ju ha den där tillskott me mjölk å smör å kor själv. Så de va enastående bra. Men de hörde till att smederna hade den förmån att dom hade jord, dom fick den där jordbiten liksom

- ja de va nån som gratisförmån de där.
- Så det var inte alla som hade koföda?
- Nej, inte alls.
- I Moviken, hade dom koföda där?
- Dä vet jag inte. De va väl arrendator där.
- Jaha. Jag tänkte dom som arbetade i masugnen, om dom hade kor eller ... ?
- Ja, de kan tänkas att dom hade nån enda dom också, kan väl tänkas de också. Jag har inte reda på hur dom hade i Moviken nå bra inte. De var i alla fall inte så stor som här inte.
- Vet Ni ungefär hur länge dom håll på att ha kor och kofödor här i Strömbacka?
- Jaa, de försvann nog i och med smide försvann. Dom plantera björk nere på täkterna. Så senaste årena som min make leva så var vi med å plantera björk på de gamla åkrarna.
- Vilket år var det ungefär?
- Ja nittonhundrafemti.
- Jaha. Men då hade dom haft sina kor kvar så pass länge i alla fall?
- Ja, en del hade nog kvar, men en del inte, de minska efter hand. Å nu har dom ju rivet alla lagårdar, de finns inte en kvar. Utan dom hade arrendator sen som fick arrendera brukets jord å dom hade ju herrgårdslagårn som vi kalla den för, en väldigt stor uppsättning av kor. Å dom sålde mycke mjölk dom förstås. Så de minska mer å mer att dom hade egna djur då. Å dom skötte ju inte jordbruket heller genom att de blev nerlagt, utan de buskas igen, å så sådde vi sen, så nu ska de bli skog. Så nu blir de skog ner till Moviken snart. Men de är lite vemodigt när man tittar på

- de gamla som dom har gått å svettas å bryte opp - många har odla själv - många många odla själv å skötte de som en ägodel gjorde dom. Å nu så växer de skog på't.
- Ja, visst är det vemodigt.
- Ja, de är de. Vi som minns de så väl, vi tycker att de ä konstit.
- Ja, det måste det vara. Hade ni några djur på senare tid, när ni gifte er?
- Ja, vi hade tre kor. Å de hörde också till de där bostället. Men vi sålde så småningom korna å vi hade jordbruke kvar, för att vi fick köpa mjölken för femton öre litern hos arrendatorn, å vi tyckte att de va ingen idé å ha kor. Utan vi hade jordbruket å så sen så hade vi köpte mjölken. Å sen när vi flytta då gick de inte å ha nå så där inte, å inge jord heller. Hit opp till Strömbacka.
- Så det där var i Moviken?
- Jaa.
- Har ni haft gris eller höns?
- Ja, vi hade höns, jag hade vit leghorn, väldigt fin, å så hade vi gris.
- Då blev det ju lite tillskott förstås.
- Jaa.
- Jag vet inte om vi pratade så mycket om fisket här ute på sjöarna. Vor det vanligt att man fiskade mycket?
- Ja, de fanns ju fiskare som var inbiten fiskare som satt å fiska mycke, men inte min make, han fiska aldrig.
- Från föräldrahemmet - fiskade Er pappa mycket?
- Nej, han hade aldrig tid. Småpojarna kunde fara ut å meta dom å få nå småfiskar, men inte far inte.

- Det skulle vara roligt att höra lite grand om - det här gäller främst barn och ungdom kanske - vad dom roade sig med på vintern och sommarn med för slags sport här och lekar, om det var nånting som var speciellt omtyckt?
- Jaa, om vi går tillbaks på den tiden som jag gick i skolan till exempel, då åkte man skridskor å skider också. Men skridskor de var de som vi var mest intrasserade utav. De var väldig roligt. Å ha vi fått haft moderna skridskor, så skulle de ha vare ett nöje. Men vi hade de här gammalmodiga utav trä, å dom satt ju inte på foten heller, utan vi hade nå tråskruvar som vi drog åt foten ... men vi åkte i alla fall, å de va riktigt roligt. Så åkte skider, fast vi hade gammalmodiga grejer då också mycke, mindre barn, säger vi, som var under skolåldern, dom gjorde dom hemmagjorda skider utav tunner å satte läderremmar över foten då. De åkte dom. Å de gick. För de var ju dyrt å köpa skider som var färdiga åt såna som var små. Å andra nöjen, de va inte så mycke å välja på hä förstås, men de va ju oskyldiga lekar. Som vid fettisdagen på kvällen, då skulle dom fira de där på enkelt sätt, å då bruka dom gå opp på vi kalla de för stallsbacken, då fick dom låna en höskrinna eller nånting. å då bruka ungdomen klyva en sån där en å packa sej alldeles full i den å så åka ända ner till Mesbosjön. Å de blev väldig fart dä. Å ibland åkte dom stora gatan fram till grindstugan å ut över här, å dom skrat- ta å hade roligt. Annars så vet jag inte att de va någe särskilt inte.
- Den här fettisdagsåknigen, det var en gammal tradition, eller hur?
- Ja de var de.

- Och det är borta nu?
- Jaa, nu har dom inte nåt sånt inte. Dom hade så roligt i lekar förr tillbaks, eller roa sej på så primitivt sätt. Men dom hade roligt i alla fall. De blir de inte nu inte.
- Nej, man är nog lite mer fordrande nu.
- Ja, de blir på ett annat sätt nu å roa sej.
- Ni satt ofta och lekte sällskapslekar och ringlekar och sånt där?
- Ja, de hade man ju.
- Kan Ni nämna någon sån lek som var omtyckt?
- Ja de var de här fiaspelet förstås, de satt dom å spela på kvällarna när de blev mörkt å dom skulle sitta inne på kvällen å inte ha nåt särskilt för sej då, då blev de å ta fram nå lite spel så där. Kommer ett skepp lastat å så där hade ju mindre barn. Å de här stora, dom hade väl alltid nåt annat för sej.
- Spelades det kort mycket?
- Inte alls. Kanske Svarte Petter, men de skulle va mycke små barn. Men annars ingen kortlek har förekomme här.
- Jag minns inte att jag har sett nån kortlek jag inte, i alla fall inte i mitt hem nån gång. De va nog i liten utsträckning dom hade de då på den tiden.
- På somrarna, vad var det för sport då som var rolig? Var det något bollspel eller ... ?
- Ja, de hade dom olika sorter förstås. Jag känner inte till alla namnena på de där. Men dom hade ju - dom spar-ka ju boll här uppe på bollplan, hade väl pojkarna för sej tänker jag. Men flickerna dom - vet inte att dom hade nåt särskilt inte.
- Medan vi ändå håller på och talar om ungdomar så är det

en del som har antytt att Strömbackaborna skulle stå i något lite ovänskapligt förhållande - för länge sedan alltså, med ungdom från byarna runt omkring, så det kunde bli slagsmål när dom träffades.

- Just det, om dom kom och tog flickerna utav pojkarna, då blev dom arga å då fick dom passa sej. Dom ville nog ha sina flicker kvar som - ja - på trakten alltså. De kunde ju bli lite gruff mellan dom pojkarna då.

- Brukade det vara mycket superier och slagsmål?

- Nej, inte alls, jag vet inte av nå sånt inte, men dom har ju kunna berätta att de har kunna vara lite av varje förr. För länge, länge sen då, som inte jag kan minnas. Jag har inte reda direkt nå ingående på dä inte. Men de ä så klart, att visst sop dom väl sej full å så där, de ä så klart att de förekom. Men jag har inte alls nå minne utav att de var nå särskilt inte. - Då for nog dom utåt byarna eller på nå större ställen som de var fest. För här var de ju ingenting å gå å vara full för heller, utan dom drogs väl mer utåt Delsbo å så där så som dom hade nå festligt då, så dom skulle få ha nån å bråka mä förstås.

- Jo, det är klart det. Jag tänkte fråga om en helt annan sak nu. Jag undrar om Ni hört talas om från äldre tider att det i trakten här fanns sådana här kloka gubbar eller gummor, man säger, som kunde stä blod eller - ja, som kunde lite mer än andra på olika områden?

- Nej, de blir nog ett väldigt främmande område. De gör de. De har man ju hört talas bara om, å vet ingenting. Å så har jag svårt för å tro på't. Jag har väldigt svårt å säga nånting.

- Inte så att jag tror att Ni tror på det inte. Utan mest

att höra vad Ni har hört ifrån dom gamla.

- Ja, från de gamla, ja.

- För dom trodde ju ofta på sånt här.

- Ja, de kan jag inte ...

Ert föräldrahem, var det låg vägen och lite grand om omständigheterna där hemma. Ja jag är född i ett skogstorp som kallas för Svings- torp och som ligger några kilometer ifrån bruket. Å jag minns att när min mor blev sjuk, å hon dog nittonhundraelva då var jag bara sju år. Då fick vi flytta därifrån, å faran blev ju en- sam om oss. Å svårt efter arbete å dåliga förtjänster var de. Då fick farfar å farmor ta hand om oss fyra, å jag va äldst. Jag tror dom hade tjugofem öre om den utöv kommit för att dom tog oss, far fick ge sej två å söka arbete - bor iväg uppåt Jämtland nästan å jobba i skogen som kalare där mycke då. Å skicka väl hem nå smula pengar nå gång, men de var ju så lita, de var ju under krigstiden då å han - de va dåligt må jobb å mat å så, så de va väldigt uselt tala han om då, där. Å farfar å farmor var ju gamla, bodde här på bruket, å vi fick bo läsa dom då. De va ett kök, å så en liten liten skrubbe som vi bruket ligga i då, vi fyra. Jag minns vi fick ligga på golvet i en bädd, vi tre bröder, å min syster - hon va yngst - hon fick ligga läsa farmor i en soffa i köket. Å kallt va då, minns jag, om vintrarna, alldeles gräsligt. Å de va en tunn brävdugg emellan den där skrubben å förstun å på vintern minns jag de va rimfrost. Vi hade som tur var föllor på oss då, för de fanns såna då på den tiden, förfärliga föllor, hade på oss om nättarna. Å de var väldigt uselt må mat minns jag, under den tin, de va ju under kris- tiden 1914 å 15. Men vi va ju frik å kry, annars - å de